

Πριν από μία εβδομάδα, την Παρασκευή 3 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν 30 χρόνια από την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ από τον Ανδρέα Παπανδρέου. Είναι γεγονός ιστορικό όχι μόνο για το ίδιο το κόμμα αλλά και για την πολιτική ιστορία της χώρας που συνδέεται απόλυτα με την παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου, του πλέον χαρι-

σματικού ηγέτη της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, χωρίς να υποτιμάται και να παραγνωρίζεται η συμβολή των πολλών στελεχών του Κινήματος και κυρίως του Κώστα Σημίτη, που διασφάλισε για οκτώ χρόνια την κυβερνητική συνέχεια. Στα τριακοστά γενέθλιά του το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται σε μία από τις κρίσιμότερες και αποφασιστικότε-

ρες καμπές της ιστορίας του. Με το επικείμενο συνέδριο πρέπει να κλείσει την οκτάμηνη σχεδόν ομφαλοσκοπήση και τις εσωστρεφείς συζητήσεις και αναζητήσεις, και να επανέλθει δυναμικά στην πολιτική σκηνή. Μια μικρή συμβολή, ως ρεπορτάζ στην Ιστορία, αποτελεί η αφήγηση του «Βήματος» η οποία ολοκληρώνεται σήμερα.

Από την οκταετία του εκσυγχρονισμού στην εποχή του Γ. Α. Παπανδρέου

Ανάλυση: ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ, Επιμέλεια: ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΑΡΛΗΣ

Στην αρχή της διακυβέρνησης Σημίτη, το ΠΑΣΟΚ βρισκόταν ακόμη σε μια φάση όπου προσαποθέσει να ξεπεράσει το σοκ της αλλαγής προέδρου ύστερα από 22 ολόκληρα χρόνια, αλλά και να «συνειδητοποιήσει» τη νέα ηγεσία. Από την αρχή της πρώτης τετραετίας έγινε φανερό ότι ο μεγάλος χαμένος της διαδοχής, ο Α. Τσοχατζόπουλος, θα ήταν ο εσωκομματικός «αντίπαλος» του Κ. Σημίτη. Σε μια συνέντευξη που είχε παραχωρήσει στο «Βήμα της Κυριακής» λίγο μετά τις εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου 1996, ο Α. Τσοχατζόπουλος είχε δηλώσει ότι «μέσα και από την εμπειρία των εκλογών έγινε σαφές ότι το σημερινό και το αυριανό ΠΑΣΟΚ είναι η φυσιολογική συνέχεια του Ανδρέα Παπανδρέου και ως εκ τούτου θα ήταν τουλάχιστον αφελής ή ανιστόρητη η προσπάθεια οποιοσδήποτε να αμφισβητήσει το ιστορικό παρελθόν του ΠΑΣΟΚ», για να συμπληρώσει λίγο αργότερα ότι «σε κάθε συνέδριο θα κρίνονται ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και η προοπτική της συνέχειάς του».

Δύο δηλώσεις που είχαν αποδέκτη τον Κ. Σημίτη και οι οποίες έκαναν σαφές και ξεκάθαρο ότι ο νέος πρωθυπουργός και πρόεδρος δεν θα έπρεπε να αγνοήσει και να κόψει τον ομφάλιο λώρο του ΠΑΣΟΚ με τον ιδρυτή του και ότι δεν έχει παραλάβει μια εν λευκώ εξουσία, αλλά η πολιτική του και οι αποφάσεις του θα ελέγχονταν τακτικά από το κόμμα. Ένα διπλό μήνυμα ότι ο Α. Τσοχατζόπουλος ήταν διατεθειμένος όχι μόνο να προσταύσει την πολιτική παρακαταθήκη του Α. Παπανδρέου, αλλά και να αναλάβει τον ρόλο του αρχηγού της εσωκομματικής αντιπολίτευσης.

Από τη μεριά του ο Κ. Σημίτης είχε δείξει από την αρχή την πρόθεση να έλθει σε ιδεολογική ρήξη με το «παλιό ΠΑΣΟΚ». Ήδη προτού εκλεγεί στην προεδρία του κόμματος, όταν ο Α. Παπανδρέου ήταν ακόμη εν ζωή, ο Κ. Σημίτης επεδίωκε τον ιδεολογικό και πολιτικό «απογαλακτισμό» από το παπανδρείκό ΠΑΣΟΚ. Για παράδειγμα, στην 5η Σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής, τον Φεβρουάριο του 1996, ο Κ. Σημίτης δήλωσε ότι «καλούμαστε να ξανακερδίσουμε τη χαμένη τιμή, το χαμένο ηθικό κύρος της πολιτικής και την κοινωνία προς αυτή την πολιτική. Και αυτό δεν θα το πετύχουμε με λόγια. Μα επιδεικνύοντας νέο ήθος και ύψος στην κυβερνητική πράξη, στη συλλογική λειτουργία, στο επίπεδο του πολιτικού διαλόγου, την ειλικρίνεια και την αυθεντικότητα στην επικοινωνία». Λίγο μετά, στην ίδια ομιλία, αναφερόμενος στην κρίση των Ιμίων, δήλωσε με νόημα: «Πού θα είχαμε οδηγηθεί, αν είχαμε παρασυρθεί απερισκεπτοί σε μια εμπλοκή στα Ιμια; Και κάτι ακόμη. As το σκεφθούν όλοι γιατί βρεθήκαμε απομονωμένοι διεθνώς την ώρα της κρίσης, ποιες

Η ελληνική προεδρία της ΕΕ το πρώτο εξάμηνο του 2003 ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένη. Στη φωτογραφία ο τότε πρωθυπουργός κ. Κ. Σημίτης (δεξιά) με τον γερμανό καγκελάριο Γκέρχαρντ Σρέντερ (αριστερά) και τον γάλλο πρόεδρο Ζακ Σιράκ στη Σύνοδο Κορυφής της Χαλκιδικής

συνέπειες είχε η απουσία μας από το διεθνές προσκήνιο και πόσο μας σπείρισαν κάποιες άλλες επιλογές. Η κυβέρνηση μας μέσα σε λίγες ημέρες ανέστρεψε κλίμα ψυχρότητας και επιφυλακτικότητας που είχε παγιωθεί τα τελευταία χρόνια...».

Σε ένα άλλο επίπεδο, εκείνο των προσώπων και της οργανωτικής δομής, ο νέος πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ προσπάθησε με μια σειρά κινήσεων να εδραιώσει την προσωπική του κυριαρχία, με την όσο δυνατόν λιγότερη όδυνση των εσωκομματικών αντιστάσεων. Δημιούργησε μια κλειστή ομάδα ατόμων, την ομάδα του «πρωινού καφέ», με την οποία ο Κ. Σημίτης συσκεπτόταν κάθε πρωί και η οποία αποτελούνταν από τους στενούς του συνεργάτες, και συγκεκριμένα τους Θ. Τσουκάτο, Α. Μαντέλη, Ν. Θέμελη, Δ. Ρέππα, στους οποίους αργότερα θα προστεθούν οι Γ. Πανταγιάς, Γ. Πασχαλίδης αλλά και ο Σ. Κοσμίδης που θα αναλάβει τη θέση του γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου. Αναφορικά με τα κορυφαία στελέχη του κόμματος, και κυρίως τους Α. Τσοχατζόπουλο, Θ. Πάγκαλο, Γ. Αρσένη και Βάσω Παπανδρέου, ο Κ. Σημίτης αναγνώρισε τον ρόλο τους μέσα στο κόμμα και στην κυβέρνηση, καθιστώντας όμως σαφές ότι τα πράγματα είχαν πλέον αλλάξει.

Την ίδια στιγμή ένας αριθμός στελεχών του ΠΑΣΟΚ, τα οποία δεν είχαν αποκτήσει ισχύ ως την άνοδο του Κ. Σημίτη στην ηγεσία, άρχισαν να αναδεικνύονται στο υπουργικό συμβούλιο. Μεταξύ άλλων ήταν οι Δ. Ρέππας, Χ. Βερελής, Μ. Χρυσοχοϊδης, Α. Φούρας, Γ. Δρυσ, Γ. Πασχαλίδης, Χ. Πρω-

τόπαπας και Σ. Σουμάκης. Οσον αφορά τον κομματικό μηχανισμό, ο Κ. Σημίτης άρχισε σταδιακά να αποκτά όλο και μεγαλύτερο έλεγχο. Εκεί αναδείχθηκαν έμπιστα στελέχη του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ, όπως οι Θ. Τσουκάτος, Μ. Νεονάκης και Ρ. Σπυρόπουλος, τα οποία πρωτοστάτησαν στην εξάλειψη του εκσυγχρονιστικού ρεύματος στο κόμμα και κυρίως στις ανά την περιφέρεια Νομαρχιακές Επιτροπές.

Η πρώτη τετραετία του Κ. Σημίτη ήταν μια περίοδος διακυβέρνησης κατά την οποία ο πρωθυπουργός επεδίωξε την πολιτική και την οικονομική εφαρμογή του εκσυγχρονισμού στην κοινωνία, την ιδεολογική επικράτησή του στο κόμμα και την εδραίωση του ΠΑΣΟΚ στον λεγόμενο μεσαίο χώρο. Φυσικά δεν έλειψαν οι αντιστάσεις, κυρίως από τους «προεδρικούς» του ΠΑΣΟΚ, όπως, για παράδειγμα, η ώθηση σε παραίτηση του Χ. Ροζάκη από το υπουργείο Εξωτερικών, ενός εκπροσώπου του εκσυγχρονισμού στην εξωτερική πολιτική και ειδικά στις σχέσεις με την Τουρκία, αλλά και οι ατυχείς χειρισμοί, όπως, για παράδειγμα, η υπόθεση Οτσαλάν που έβγαλε τον Θ. Πάγκαλο εκτός κυβερνητικού σχήματος. Ήταν επίσης μια τετραετία κατά τη διάρκεια της οποίας η κυβέρνηση Σημίτη ακολούθησε μια οικονομική πολιτική απόλυτα ευθυγραμμισμένη με τις επιταγές της ΕΕ, με στόχο την ΟΝΕ.

Στις 18 Μαρτίου 1999 πραγματοποιήθηκε το 5ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Οι εβδομάδες που προηγήθηκαν του συνεδρίου δεν ήταν οι καλύτερες δυνατές, λόγω μιας δήλωσης που έκανε

ο Α. Τσοχατζόπουλος και στην οποία αναφερόταν στο ενδεχόμενο αλλαγής ηγεσίας σε περίπτωση ήττας, στις επερχόμενες ευρωεκλογές. Τελικά το συνέδριο ξεκίνησε με μια επιθετική ομιλία του πρωθυπουργού και τελείωσε με την άνετη επανεκλογή του Κ. Σημίτη, και μάλιστα χωρίς αντίπαλο, αλλά και με ένα απροσδόκητο για εκείνον αποτέλεσμα αναφορικά με τα εκλεγμένα μέλη της ΚΕ.

Μερικούς μήνες αργότερα, στις ευρωεκλογές του Ιουνίου, το ΠΑΣΟΚ, πληρώνοντας την κυβερνητική φθορά, πήρε το χαμηλότερο ποσοστό μετά το 1981 (32,92%), γεγονός που αναζωπύρωσε τις εσωκομματικές τριβές.

Το δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού

Μετά τις εκλογές-θρίλερ της 9ης Απριλίου του 2000, όπου το ΠΑΣΟΚ έλαβε το 43,80% και η ΝΔ του Κ. Καραμανλή το 42,73%, ο Κ. Σημίτης εδίδε ένα δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού της χώρας. Η χώρα ερχόταν όλο και πιο κοντά στην ΟΝΕ και ο Κ. Σημίτης μπορούσε να νιώθει απόλυτα ικανοποιημένος με τη δεύτερη τετραετία την οποία του προσέφερε η κλίση. Είχε εξάλλου καταφέρει να ανατρέψει τις δημοσκοπήσεις, οι οποίες λίγους μήνες πριν από τις εκλογές έδειχναν το ΠΑΣΟΚ μερικές μονάδες πίσω από τη ΝΔ, και να κερδίσει τον Κ. Καραμανλή στην πρώτη μεγάλη πολιτική τους αναπαράθεση. Εν τέλει από την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ μπορούσαν να εξαχθούν μερικά σημαντικά συμπεράσματα.

Πρώτον, το ΠΑΣΟΚ είχε δρέψει τους

καρπούς από την εδραίωσή του στον μεσαίο χώρο, κάτι που θα έπρεπε να προσπαθήσει να κάνει και η ΝΔ, αν ήθελε να έχει σοβαρές αξιώσεις για την κατάκτηση της εξουσίας. Δεύτερον, μετά τη δεύτερη συνεχόμενη νίκη του, ο Κ. Σημίτης δεν είχε πλέον σοβαρές ανησυχίες αναφορικά με τους εσωκομματικούς του αντιπάλους, τουλάχιστον προς το παρόν. Και τρίτον, όπως ο ελληνικός λαός του είχε εμπιστευθεί την οικονομική πορεία της χώρας προς την ΟΝΕ.

Η δεύτερη τετραετία όμως ήταν και η τελική επικράτηση του «κρατικού ΠΑΣΟΚ» επί του κόμματος. Η επανεκλογή Σημίτη επιβεβαίωσε αυτά που είχαν διαφανεί ξεκάθαρα στο 5ο Συνέδριο του κόμματος, το «αδύνασμα» της κομματικής βάσης και τη διεύρυνση της απόστασης του κοινωνικού ΠΑΣΟΚ από το κρατικό. Οι σύνεδροι που είχαν πάρει μέρος στο 5ο Συνέδριο είχαν έναν και μόνο ρόλο, εκείνον του κομπάρσου δίπλα στο παιχνίδι εξουσίας που παιζόταν στην κορυφή του κόμματος. Ήταν ένα συνέδριο χωρίς πολιτικό διάλογο, ιδεολογικές θέσεις και εν τέλει δίχως επαφή με τον κόσμο του ΠΑΣΟΚ. Και αποδείχθηκε ότι εκείνο το συνέδριο ήταν ένας προπομπός όχι μόνο για τη δεύτερη τετραετία Σημίτη, αλλά και για την ιδεολογική αναζήτηση στην οποία θα εισερχόταν το ΠΑΣΟΚ μερικά χρόνια αργότερα.

Το ΠΑΣΟΚ πέτυχε τον στόχο της ΟΝΕ, όμως το δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού άρχισε να συναντά ισχυρούς κυματοθραύστες. Η πτώση του Χρηματιστηρίου, οι ατυχείς χειρισμοί της κυβέρνησης στο θέμα των ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων και η ανεπιτυχής προσπάθεια του Κ. Σημίτη να κερδίσει τις εντυπώσεις με μια «σύγκρουση» με τον ΣΕΒ σύντομα δημιούργησαν αρνητική εικόνα για το κυβερνητικό κόμμα.

Την ίδια περίοδο η κυβέρνηση προσπαθούσε να προβάλει όσο περισσότερο μπορούσε την κατασκευή μεγάλων έργων, μεταξύ αυτών το αεροδρόμιο στα Σπάτα, το μετρό της Αθήνας και την προώθηση της κατασκευής της γέφυρας Ρίου - Αντιρρίου. Ωστόσο η ανατροπή της άσχημης δημόσιας εικόνας που έδινε η κυβέρνηση ήταν δύσκολη υπόθεση. Οι υπουργοί εμφανίζονταν «κουρασμένοι» και σχετικά αδρανείς, οι δημοσκοπήσεις έδιναν σαφές προβάδισμα στη ΝΔ του Κ. Καραμανλή και η συνέχιση της «σφικτής» οικονομικής πολιτικής είχε αρχίσει πια να κουράζει σε μεγάλο βαθμό. Το αποτέλεσμα ήταν ότι όταν οργανώθηκε το 6ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, στις 11 με 14 Οκτωβρίου του 2001, μόλις ενάμιση χρόνο μετά τις εκλογές, το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ έμοιαζε να έχει χάσει τον προσανατολισμό του.

